

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VII, Nr. 244

Parasjat Kedosjiem

28 Niesan 5768
2/3 mei 2008

Overzicht Parasjat Kedosjiem (Leviticus 19:1-20:27)

Het volk wordt aangemoedigd om heilig te zijn. Vele ge- en verboden worden geleerd: *Verboden*: Afgoderij; het eten van offerdieren na een bepaalde tijd; diefstal en roof; het ontkennen van diefstal; valse eden; iemands eigendom achterhouden; uitstel van betaling van loon; het haten of vervloeken van een mede Jood (met name zijn eigen ouders); roddelpraat; het leggen van fysieke en psychologische struikelblokken; verdraaiing van het recht; iemand in verlegenheid brengen; wraak; wrokgevoelens koesteren; rassen kruisen; het samendragen van wol en linnen; vruchten plukken van een boom in zijn eerste drie levensjaren; vraatzucht en gebruik van verdovende middelen; hekserij; het afscheren van de baard en bakkebaarden; tatoeëge.

Positief: Ouders en ouderen respecteren; een deel van de oogst voor de armen laten staan; anderen liefhebben (speciaal een bekeerling); dat men boomvruchten in het vierde jaar in Jeruzalem moet eten; ontzag hebben voor de Tempel; respect voor Tora-geleerden, blinden en doven.

Familieleven is heilig. We worden gewaarschuwd om niet het gedrag van de heidenen te imiteren, opdat wij het Land Israël niet zullen verliezen. We moeten *kasjroet* houden en daarmee onze unieke en afgescheiden status handhaven.

Met toestemming overgenomen van Ohr Somayach, Sjim'on Hatsadiekstraat 22, POB 18103, Jeruzalem, Israël

©1998 Ohr Somayach International - All rights reserved

Inzicht in Parasjat Kedosjiem

Het was G-ds wil dat Zijn Aanwezigheid op aarde zou rusten te midden van het Joodse volk, zodat het zou kunnen opstijgen tot zijn roeping om een „koninkrijk van priesters en een heilig volk te zijn” (*Sjemot* 19:6). Om dit mogelijk te maken werd Israël aangemoedigd om de spirituele onreinheid te vermijden, die het resultaat zou zijn van de seksuele en religieuze paraktijken, die in de vorige hoofdstukken genoemd worden.

Deze afdeling begint met uit te leggen dat de reden voor deze verboden was om het voor het volk mogelijk te maken om heilig te worden door zijn Schepper zoveel mogelijk te evenaren. Verder is het doel van deze heiligheid dat de mensen verheven worden in hun leven in deze wereld en de manier om dit te bereiken, zo leert deze parasja, is door zo zorgvuldig mogelijk de geboden na te komen, zoals die beschreven staan op de eerste steen van de Tien Geboden. Echter, deze geboden vereisen meer dan een minimum aan gehoorzaamheid, want als men de ladder van heiligheid opklimt, moet men datgene wat Tora van hem vereist, uitbreiden, en niet alleen maar leven naar de minimum eisen die Tora stelt. Als bijvoorbeeld Tora stelt dat men zijn ouders moet eerbiedigen, betekent dit niet dat men hen alleen maar persoonlijk moet dienen, bijstaan en helpen, maar dat dit gedaan moet worden met respect en op een manier die dat respect uitdrukt.

De definitie van het zich houden aan Sjabbat strekt zich verder uit dat de zevende dag van de week. Het houdt tevens in het nakomen van de voorschriften voor het zevende jaar – het Sjabbat-jaar – wanneer velden braak moeten blijven liggen en leningen worden kwijtgescholden. Want ook dat getuigt ervan dat G-d de Schepper en Meester is van heel het universum.

En we worden gewaarschuwd dat het verbod op afgoderij niet alleen de daadwerkelijke afgodendienst betreft, maar alles wat geloof in afgoden of het respect ervoor aantoonde, zelfs als dat enig persoonlijk voordeel betekent.

Door niet alleen maar te leven voor onze eigen genoegens, door niet alles te eten wat voor ons geplaatst wordt, maar onderscheid te maken tussen rein en onrein, door niet al onze behoeften te trachten te bevredigen, desnoods ten koste van anderen, maar door juist de belangen van anderen voor te laten gaan en daar voortdurend mee rekening te houden, daarmee onderscheiden wij ons van de dieren en heiligen we onszelf en onderscheiden we onszelf. Want de stam van het woord *kedosjiem* – *KaDaSj* – betekent ‘afgescheiden’. Men kan naar twee kanten ‘afgescheiden’ zijn. Het Heiligdom was afgescheiden omdat het heilig was, op een ander spiritueel vlak dan het seculiere. Daartegenover staat een immoreel persoon, die ook *kadeesj* genoemd wordt, omdat zijn spirituele laagheid hem ook apart zet van mensen met een hogere moraal. Het gebod aan het Joodse volk om heilig te zijn, is een oproep om onwettige relaties te vermijden, want wanneer men zich onthoudt van immoreel gedrag, is er heiligheid.

KEDOSJIEM

19. ¹Hasjem sprak tot Mosjé als volgt: ²„Spreek tot de gehele gemeenschap van de Israëlieten en zeg tegen hen: ‘Wees heilig, want Ik, Hasjem, jullie G-d, ben heilig. ³Jullie moeten ieder ontzag hebben voor zijn moeder en vader, maar neem Mijn Sjabbatot in acht, Ik ben Hasjem, jullie G-d. ⁴Wenden jullie je niet tot afgoden en jullie mogen geen gegoten afgodsbeelden voor jezelf maken; Ik ben Hasjem, jullie G-d. ⁵En wanneer jullie een vredesoffer brengen ter ere van Hasjem, breng het dan zo, dat het voor jou acceptabel is. ⁶Het mag gegeten

2. Spreek tot de gehele gemeenschap – Het leert ons dat deze afdeling gesproken werd, terwijl zij allen verzameld waren, omdat de meeste voorschriften van Tora hiervan afhankelijk zijn [d.w.z. ze zijn als het ware in deze afdeling samengevat] (*Rasji*). – [Torat Kohaniem 19:1; Wajjikra Rabba 24:5] [De normale procedure was dat Mosjé de wetten leerde aan Aharon en diens zonen. Daarna herhaalde Mosjé die wetten en leerde ze aan de zeventig Oudsten. Daarna leerde hij ze aan het hele volk (*Eroevien* 54b). Hier echter leerde Mosjé het direct rechtstreeks aan heel het volk, omdat de kern van de Tora in deze afdeling opgesloten zit, namelijk de voorschriften voor Sjabbat, eerbied en ontzag voor de ouders, het verbod om te stelen en het verbod om wraak te nemen of om wraakgevoelens te hebben en het gebod om zijn naaste lief te hebben. Een andere verklaring is dat Mosjé deze afdeling aan heel het volk onderwees, om hen erop te wijzen dat de mitswot voor iedereen gelden en niet alleen maar voor enkele uitverkorenen, zoals sommige andere godsdiensten menen. Iedere Jood heeft de opdracht om zich heilig te gedragen (*Alsjech*).

Wees heilig – Zonder jullie af van de [in het vorige hoofdstuk uitvoerig besproken] onzedelijkheid en van wangedrag, want overal waar men een barrière vindt tegen onzedelijkheid, vindt men heiliging (*Rasji*). – [Wajjikra Rabba 24:46] [Het woord *kadosj* – heilig – heeft als stam *KaDaSj*, hetgeen ‘afgezonderd’ betekent. Dit kan een afzondering zijn op positieve, maar ook op negatieve gronden. Het Heiligdom is *kadeesj* omdat het zich op een ander spiritueel vlak bevindt, terwijl een immoreel persoon *kadeesj* genoemd wordt omdat hij zich op een spiritueel lager vlak bevindt, hij heeft zich afgescheiden van de algemeen geldende moraal. Daarom is de oproep om heilig te zijn, een oproep om zich niet onzedelijk te gedragen.

Wees heilig – Dit wil niet zeggen dat de heiligheid beperkt moet blijven tot een bepaalde categorie van geboden, maar dat het een aanmoediging is dat men zich in alle aspecten van het leven probeert te matigen, met name in de dingen die zijn toegestaan. Wie zich aan de letter van de wet houdt, degenerereert en perverteert makkelijk, met toestemming van Tora. Zo iemand kan zich technisch aan alle regels van Tora houden, en zich tegelijkertijd overgeven aan overdadigheid, genotzucht, vraatzucht en wellust. Het gebod om je te heiligen, zeggen de Geleerden [*Jevamot* 20a], geldt met name voor datgene wat is toegestaan, namelijk door niet alleen af te zien van wat nadrukkelijk verboden is, maar ook door zich te matigen in datgene wat is toegestaan (*Ramban*).

Wees heilig – De makkelijkse manier is om je van de wereld en al zijn ijdelheden af te zonderen in een kamer en een heilige kluizenaar te zijn. Maar wat Tora eist, is dat iemand deel uitmaakt van en leeft tussen „heel de gemeenschap Israël” – en toch heilig is (*Alsjech*).

Wees heilig – Wat verboden is, mag niet – wat is toegestaan, hoeft niet (*R. Schneuer Zalman van Liadi*).

3. Jullie moeten ieder ontzag hebben voor zijn moeder en vader – Dit is de eenvoudige betekenis ervan. De Midrasj verklaart het echter als volgt: Daar het vers letterlijk zegt: „Een man zal zijn moeder en vader vrezen,” weet ik niet meer dan dat de wet voor een man geldt. Hoe weten we dat de wet ook voor vrouwen geldt? Omdat er staat: „Jullie moeten ontzag hebben” [in het meervoud]. Dat wordt tegen twee personen gezegd [dus niet alleen tegen de man maar ook tegen de vrouw]. Indien dit zo is, waarom staat er dan *een man*? Omdat een man de mogelijkheid heeft om dit gebod uit te voeren, zonder beperkingen, omdat hij onafhankelijk is en dus verplicht is ontzag te hebben

voor zijn ouders, terwijl daarentegen een vrouw soms ondergeschikt is aan anderen [namelijk aan haar man, die het haar kan verhinderen] (*Rasji*). – [*Kiddoesjien* 30b; Torat Kohaniem 19:3]

Ieder moet ontzag hebben voor zijn moeder en vader – Hier wordt de moeder vóór de vader genoemd, omdat het Hem bekend is dat een kind meer ontzag heeft voor zijn vader dan voor zijn moeder. [Daarom, door de moeder eerst te noemen, wordt er hier de nadruk op gelegd, dat een kind ook ontzag moet hebben voor zijn moeder.] Echter, waar ons geboden wordt eerbied voor de ouders te hebben (in *Sjemot* 20:12), wordt de vader eerst genoemd en daarna de moeder, omdat het bij Hem bekend is dat een kind zijn moeder meer eert dan zijn vader, omdat zij de gunst van haar kind wint, door hem met lieve woorden toe te spreken. [Daarom wordt daar de vader eerst genoemd, om te benadrukken dat een kind ook eerbied voor zijn/haar vader moet hebben (*Rasji*). – [*Kiddoesjien* 30b]

De *Rambam* schrijft dat men voor zijn ouders net zoveel ontzag moet hebben als voor een soeverein vorst die straffen kan uitdelen.

Maar neem mijn Sjabbatot in acht – Men laat het voorschrift voor de Sjabbat onmiddellijk volgen op het voorschrift van het ontzag voor de vader [en moeder] om ons het volgende principe te leren: „Hoewel Ik jullie vermaan om ontzag voor je vader te hebben, wanneer hij je vertelt dat je de Sjabbat moet ontheiligen, luister dan niet naar hem.” En dit geldt ook voor alle andere geboden (*Rasji*). – [*B.M.* 32a]. [Dit is de implicatie van de volgende woorden:]

Ik ben Hasjem, jullie G-d – Zowel jij als je vader zijn verplicht om Mij te vrezen; daarom zul je niet naar hem luisteren als hij zegt dat je niet naar Mij moet luisteren. – [*B.M.* 32a] Welnu, wat wordt er bedoeld met „vrees” [of ontzag]? Dat men niet op zijn plaats gaat zitten, en dat men niet spreekt als het de beurt van zijn vader is om iets te zeggen en men mag hem niet tegenspreken. En wat is eerbied? Dat men zijn vader en moeder eten en drinken geeft, hen aankleedt [of daarbij helpt] en hun schoenen aandoet, hen begeleidt wanneer zij naar binnen of naar buiten gaan (*Rasji*). – [Torat Kohaniem 19:3; *Kid.* 31b]

4. Wenden jullie je niet tot afgoden – Om die te dienen. Het woord *ëliliem* – afgoden – is afgeleid van het woord *el*, dat ‘niet’ betekent, d.w.z. het zijn niet-bestaande goden (*Rasji*).

Gegoten afgodsbeelden – In het begin zijn ze niets. Maar wanneer jullie je tot hen wendt, maken jullie er uiteindelijk afgoden van (*Rasji*).

En jullie mogen geen gegoten afgodsbeelden voor jezelf maken – [Dit vers moet worden opgevat als twee aparte waarschuwingen:] „Jullie mogen geen afgodsbeelden maken,” namelijk voor anderen; en: „voor jezelf,” d.w.z. anderen mogen het ook niet voor jou maken. En het kan niet zijn dat het vers alleen betekent dat je geen gegoten afgodsbeelden voor jezelf mag maken, maar dat anderen dat wel mogen maken voor jou, want er is al gezegd [in *Sjemot* 20:3]: „Je zult geen andere goden hebben”, d.w.z. noch die van jezelf, noch die van anderen (*Rasji*). – [Torat Kohaniem 19:9] Volgens *Rambam* verbiedt dit vers ook de studie van of discussie over de rituelen en de filosofie van andere godsdiensten (*Hilchot Avoda Zara* 2:2).

5. Wanneer jullie brengen – Dit komt ons leren dat het slachten moet gebeuren met de bedoeling dat het gegeten zal worden binnen de daarvoor vastgestelde tijd (*Rasji*).

Voor jou acceptabel – Het offeren moet vanaf het begin gebeuren met de bedoeling dat G-d het voor jou zal accepteren, want wanneer je daarbij niet de juiste gedachten zult hebben, dan zal het offer niet voor G-d acceptabel zijn. Men moet dus de

worden op de dag waarop het geofferd is en op de volgende dag, maar wat op de derde dag er nog van over is, moet in het vuur verbrand worden. ⁷En wanneer het op de derde dag gegeten wordt, is dat iets gruwelijks, het zal niet goedsgunstig worden aangenomen. ⁸En wie het eet zal [de gevolgen van] zijn misdaad dragen, want het heilige [dat bestemd was] voor Hasjem heeft hij ontwijfd en die persoon zal worden uitgeroeid uit zijn volk. ⁹Wanneer jullie de oogst van je veld binnenhaalt, maai dan niet de gehele hoek van je veld af en raap niet op wat bij het oogsten is blijven liggen. ¹⁰Ook in je wijngaard zul je niet nog eens alles naplukken en de losse druiven van je wijngaard zul je niet verzamelen, maar voor de arme en de vreemdeling zul je ze laten liggen; Ik ben Hasjem, jullie G-d. ¹¹Steel niet, bedrieg niet en lieg niet tegen elkaar. ¹²Zweer niet vals bij Mijn Naam, want daarmee ontwijft je de Naam van je G-d. Ik ben Hasjem.

bedoeling hebben dat het dier geslacht wordt opdat het geaccepteerd wordt (*Rasji*). Het moet met jouw vrije wil geslacht worden en niet onder dwang (*Ibn Ezra*). Het moet geofferd worden met de nadrukkelijke bedoeling dat het voor Hasjem alleen is en dat men alleen Hem om hulp vraagt in alle moeilijkheden (*Sforno*). [Dit en de volgende verzen worden door *Sforno* opgevat als een vervolg van het eerste van de Tien Geboden, namelijk dat men alle andere goden verwerpt en alleen Hasjem als G-d accepteert en voor Hem alleen offert. Dat wil ook zeggen dat men geen talismannen gebruikt, ook al aanbidt men die niet.]

6. Op de dag waarop het geofferd is – Wanneer je het offert moet je de bedoeling hebben om het te eten binnen de daarvoor vastgestelde tijd (*Rasji*).

7. Indien het gegeten wordt – Dit vers kan niet betrekking hebben op iemand die de bedoeling heeft het offervlees buiten de vastgestelde tijd te eten, want dat is al geschreven [in *Wajjikra* 7:18]: „En wanneer op de derde dag van het vlees gegeten wordt, enz.”, maar het moet betrekking hebben op iemand die de bedoeling heeft om het buiten de voor een vredesoffer vastgestelde plaats te eten, namelijk buiten Jeruzalem. Nu zou men kunnen denken dat als iemand daar iets van eet, dat hij dan de straf van uitroeiing schuldig is [zoals men schuldig is als men offert met de bedoeling om het offervlees buiten de vastgestelde tijd te eten]. Daarom staat er [in *Wajjikra* 7:18]: „En degene die daarvan eet, zal zijn misdaad [uitroeiing] dragen.” „Daarvan,” [wat buiten de vastgestelde tijd gegeten is] maar niet van iets anders dat erop lijkt. Hiermee wordt bedoeld dat wat geofferd wordt met de bedoeling om het ergens anders dan op de vastgestelde plaats te eten [die wordt niet met uitroeiing gestraft] (*Rasji*). – [*Zewachiem* 28a]

8. En wie het eet – Over datgene wat is ovegebleven na de tweede dag wordt hier gesproken en men wordt niet met uitroeiing gestraft wegens het eten van hetgeen geslacht is, als men de bedoeling had om dat buiten de bestemde plaats te eten, want dat is al besproken. Maar hier gaat het om wat er uiteindelijk is overgebleven (*Rasji*).

9. Maai niet de gehele hoek van je veld af – Dat wil zeggen: laat een hoek aan het eind van je veld staan (*Rasji*).

Raap niet op – Eén of twee aren die tijdens het oogsten zijn gevallen noemt met *lèket* [en die mag men niet oprapen] maar drie aren bij elkaar zijn geen *lèket* (*Rasji*) [en mag men dus wel oprapen] – [*Pea* 6:5]

10. Je zult niet naplukken – Je zult de kleine trosjes – *ollelot* – niet plukken en ze zijn te herkennen. En wat zijn *ollelot*? Elke tros die geen schouders heeft [d.w.z. waaraan geen zijtakjes zitten] en geen *nateef* (*Rasji*). Met de schouder wordt hier de middelste tak van de tros bedoeld, waaraan veel kleine trossen zijn bevestigd. Wanneer zij de een op de ander zitten als een last op de schouder van een mens, dan wordt dat een *kateef* [schou-

der] genoemd. Maar wanneer zij verspreid aan de tak zitten, dan is het geen *kateef*. En *nateef* – dat zijn de druiven die aan het eind zitten, waaraan normaliter zeer veel druiven zitten. En omdat het lijkt alsof die druiven naar beneden druppelen noemt men ze *nateef*, [die druïpt, druppelt]. En de Tora noemt een tros die geen *kateef* noch *nateef* heet een ‘*oleel* [kind]’ (*Bertinoro* op *Pea* 7:4).

Losse druiven – Losse druiven die tijdens het plukken afvallen (*Rasji*).

Ik ben Hasjem, jullie G-d – Een rechter, die straft; en voor deze zonde zal Ik niets minder dat het leven eisen, zoals er gezegd is [in *Misjlei* 22:22-23]: „Steel niet van de arme, enz. want Hasjem zal voor hun zaak pleiten, en Hij ontnemt het leven van degenen die hen beroven.” (*Rasji*) – [*Torat Kohaniem* 19:22] Want de arme heeft geen kracht om je tegen te houden (*Rasji* op *Misjlei*).

11. Steel niet – Dit geldt voor iemand die geld steelt, terwijl het verbod: „Je zult niet stelen” in de Tien Geboden een verbod is op het stelen van mensen [d.w.z. kidnapping]. Dit volgt uit de samenhang van de tekst in de Tien Geboden [waar namelijk staat: „Je zult niet moorden,” „Je zult geen afgoderij bedrijven,” hetgeen] beide halsmisdrijven [zijn, hetgeen ook geldt voor kidnapping maar niet voor het stelen van geld] (*Rasji*). [Zie *Rasji* op *Sjemot* 20:13; *Sanhedrin* 86a]

Bedrieg niet – [Of: ontken niet ten onrechte.] Daar er staat geschreven [*Wajjikra* 5:22]: „En hij ontkent het” [daar is sprake van iemand die iets van een ander in bewaring heeft aangenomen en hij ontkent dat en geeft het niet terug], moet hij de hoofdsom plus een vijfde [van de waarde van het in bewaring gegevene] betalen [wanneer het voorwerp bij hem gevonden wordt of als getuigen de bewaarneming bevestigen]. Dus we weten wat de straf hierop is. Maar waar vinden we de waarschuwing [tegen deze valse ontkenning]? Daarom staat er hier geschreven: „Je zult niet bedriegen.”

En lieg niet – In *Wajjikra* 5:22 lezen we de straf op bedriegen. Hier vinden we het verbod: lieg niet.

Steel niet, bedrieg niet, lieg niet... zweer niet vals – Wanneer je steelt zul je dat ontkennen en daarmee zul je liegen en tenslotte zul vals zweren [dat je het niet gestolen hebt] (*Rasji*). – [*Torat Kohaniem* 19:26]

12. Zweer niet vals – Waarom wordt dat hier gezegd? Daar er geschreven staat [*Sjemot* 20:7]: „Je zult de Naam van Hasjem, je G-d, niet nodeloos uitspreken,” zou je kunnen denken dat men alleen schuldig is als men de speciale Naam [de ontuitspreekbare vierletterige Naam] uitspreekt. Hoe weten we dat in dit verbod ook alle andere ‘bijnamen’ van G-d zijn inbegrepen [die de verschillende attributen van G-d weergeven]? Omdat er [hier] geschreven staat: „Zweer niet vals bij Mijn Naam.” Dat wil zeggen: iedere Naam die Ik heb (*Rasji*).

Spirituele boodschap van Rabbi Shlomo Abrahams

In de afdeling van deze week komt het vers: „Heb je naaste lief als jezelf” voor

Misschien is er nooit zoiets schadelijks voor het Joodse volk geweest als de moderne gedachte dat Jodendom een godsdienst is. Wanneer we een godsdienst zouden zijn, dan zouden sommige Joden meer Joods zijn en andeen minder Joods en vele Joden zouden helemaal geen Joden zijn.

Dat is fout! Wij zijn geen godsdienst. Wij zijn een ziel. Eén enkele ziel die uitstraalt in vele lichamen, waarbij elke straal naar zijn eigen unieke bestemming straalt en waarbij ieder lichaam het licht krijgt dat overeenstemt met zijn capaciteit, waar iedere belichaming zijn beslissende rol speelt. Samen spelen we een symfonie zonder overbodige instrumenten en geen enkel instrument is belangrijker dan de ander. En ons pad terug naar de oorspronkelijke bron van licht is via iedere andere straal die daar vanuit gaat.

Een gezond lichaam is eeren waar ieder deel van werkt in harmonie. Een gezond Joods volk is één grote, zorgzame familie, waar ieder familielid even bezorgd is voor de ander als voor hemzelf. Waar de ene Jood moeilijke tijden doormaakt en waar de anderen zijn of haar hand vasthouden. Waar de één geluk heeft en wara de anderen met hem mee vieren. Waar niemand een etiket opgeplakt krijgt of vervreemd wordt wegens zijn of haar ideeën, gewoonten of achtergrond. Waar ieder rent om een liefdadige handeling voor een ander te doen en waar iedereen zijn ogen en oren sluit voor de schaamte van een ander.

Het is ook bekend dat de verwoesting van de Tempel te wijten was aan zinloze haat en dat, als G-d het wil, ten gevolge van onze zinloze liefde voor iedere Jood (en uiteindelijk voor de hele mensheid) de Tempel onmiddellijk herbouwd wordt, Amein! Sjabbat Sjalom

MISJNA VAN DE WEEK

BERACHOT HOOFDSTUK ZEVEN

Misjna 1

Drie [mannen] die samen gegeten hebben zijn een *zimmoen*¹ verplicht². Iemands die *demai*³ heeft gegeten of *ma'aser risjon*, waarvan *troema* is genomen⁴, of *ma'aser sjeni* of iets dat gewijd was⁵ en gelost⁶, een

Aantekeningen bij Misjna 7:1

1. *Zimmoen*: Uitnodiging, bijeenkomst. Drie mannen die gezamenlijk (brood) gegeten hebben moeten na afloop van de maaltijd gezamenlijk de *Birkat Hammazon* [het dankgebed na de maaltijd] zeggen, na daartoe door één van hen te zijn uitgenodigd met enkele inleidende woorden, die in de 3e misjna genoemd worden.

2. Men mag geen *Birkat Hammazon* zeggen over verboden voedsel en men mag dus dan ook niet deelnemen en meetellen voor de *zimmoen*. De misjna noemt op wie, in bepaalde gevallen, wel en wie niet mag meedoen.

Drie [mannen] die gegeten hebben: Worden uitgenodigd samen te komen, om in het meervoud te bensen [het dankgebed uit te spreken]: „Wij willen zegenen wiens voedsel wij gegeten hebben”. (RAV).

3. *Demai*: [product waarover twijfel bestaat of er *troema* en *ma'aser* van genomen is]. Vruchten van „de mensen van het land” [het gewone, doorgaans ongeletterde landvolk, van wie men in het algemeen niet zeker kon zijn dat zij *troema* en *ma'aser* afzonderden] noemt men „*demai*”, dat wil zeggen: *da* [Aramees voor „dit”] *mai* [Aramees voor „wat” = wat is dit? Is het vertiend of niet, omdat zij verdacht zijn aangaande het vertienden. Daarom hebben de geleerden het verboden om van hun producten te eten zonder ze eerst te vertienden. Maar als men ze gegeten heeft zonder er eerst tienden van af te scheiden, zegt men er toch een beracha over. En hiervoor geldt niet dat het een mitswa is die gedaan is in overtreding, want de meeste mensen van het land scheiden wel tienden af. (RAV) [In het algemeen geldt dat men geen mitswa kan doen die ontstaan is uit een overtreding en men zegt daar ook geen beracha over. Dus men kan geen mitswa met een gestolen *loelav* doen en men kan geen beracha zeggen over verboden vet. En men kan dus ook geen *zimmoen* bensen als één van de drie iets gegeten heeft dat verboden is. In ons geval hier is er slechts een overtreding van een verbod van de *Rabbanan* en daarom moet hij toch wel de door de Tora voorgeschreven *birkat hammazon* zeggen en kan hij deelnemen aan de *zimmoen*. Echter, wanneer zeker is dat geen tiende werd afscheiden, dan mag het product [dat nu *tewel* heet; niet gegeten worden en wie het toch eet, mag geen *birkat hammazon* zeggen en telt dus ook niet mee voor *zimmoen*].

4. [Verschillende giften moesten worden afgescheiden van vruchten en veldproducten in deze volgorde:

1). *Troema gedola* (Grote heffing): 1/50 van de oogst, hetgeen aan een *Kohen* moest worden gegeven, verplicht vanaf het moment dat het graan gedorst, gewand en opgehoopt is en de zijanten van de hoop zijn glad gestreken.

2). *Ma'aser Risjon* (Eerste Tiende): 1/10 van de rest, hetgeen aan een *Leviet* gegeven moest worden.

3). *Ma'aser Sjeni* (het Tweede Tiende): 1/10 van wat er over is, en dat moest naar Jeruzalem gebracht worden en daar opgegeten, of het moest worden omgezet in geld, waarvoor in Jeruzalem voedsel gekocht moest worden, dat daar moest worden opgegeten.

4). *Troemat Ma'aser* (Heffing van het Tiende): De *Leviet* moet 1/10 van het Tiende dat hij gekregen heeft, opzij zetten en geven aan een *Kohen*.

Onze misjna heeft het over iemand die *Ma'aser Risjon* - het Eerste Tiende - gegeten heeft, waarvan *Troemat Ma'aser* - de Heffing van het Tiende - genomen is, maar waarvan geen *Troema Gedola* van is genomen is. De *Leviet* mag dit eten.]

Waarvan *teroema* is genomen: En ondanks dat er geen *Troema Gedola* van is genomen, bijv. als een *Leviet* een *Kohen* voor was en het tiende van de *schoven* nam, nog voordat de *Kohen* de *Troema Gedola* had genomen. Want de *Kohen* hoort het eerst de *Troema Gedola* te nemen, één vijftigste, want de Tora noemt het „het eerste” [in *Dewariem* 18:4: „Het eerste van je graan en van je wijn en van je olie ..... zul je hem (de *Kohen*) geven”.] Dus blijkt er in deze *Tiende* [die de *Leviet* heeft genomen] één vijftigste deel *Troema Gedola* te zitten, dat van de *Kohen* is, behalve de *Troemat Ma'aser* die de *Leviet* [altijd] van zijn *Ma'aser* moet afscheiden. En onze misjna leert ons dat de *Leviet* is vrijgesteld van het afscheiden van de *Troema Gedola*, want er staat geschreven [in *Bamidbar* 18:26]: „En jullie zult ervan een Heffing van

bediende die [de hoeveelheid van een] *kazajit* heeft gegeten⁷ en een *Koeti*⁸, nodigt men uit voor de *zimmoen*. Maar wie *tewel* gegeten heeft⁹ of *ma'aser risjon* waarvan geen *troema* is genomen¹⁰, of *ma'aser sjeni* of iets dat gewijd is en niet gelost¹¹, en de bediende die minder dan een *kazajit* heeft gegeten¹² en een heiden¹³, die worden niet uitgenodigd voor de *zimmoen*.

Aantekeningen bij Misjna 7:1

Hasjem nemen, een *Tiende* van een *Tiende*". [Dit is de *Troema* van het *Eerste Tiende* dat de *Leviet* moet afscheiden]. „Een *Tiende* van een *Tiende*” heb Ik tegen je [de *Leviet*] gezegd, maar geen *Troema Gedola* of *Troemat Ma'aser* van het [eerste] *Tiende*. (RAV) [Dus dit vers in *Bamidbar* zegt dat de *Levieten* alleen maar *Troemat Ma'aser* hoeven af te scheiden van zijn *Ma'aser*, en geen *Troema Gedola*. Dus datgene wat de *Leviet* heeft gekregen is geen *tewel*, ook al is er geen *Troema Gedola* van genomen, zolang de *Leviet* er maar *Troemat Ma'aser* van heeft genomen. Het mag dus gegeten worden, hij moet er de *Birkat hamamazon* over zeggen en hij mag meetellen voor de *zimmoen*].

5. Gewijd - hekdeesj. Als iemand de geldwaarde van het voedsel aan de Tempel schenkt (voor onderhoud van de Tempel), dan is dat voedsel *Hekdeesj* en mag niet gegeten worden totdat het gelost is. Bij de lossing zet de eigenaar van het voedsel de waarde ervan plus een vijfde, opzij. Nu mag het voedsel gegeten worden en het geld is *Hekdeesj* en eigendom geworden van de Tempel. Men mag het Tweede *Tiende* eten en ook voedsel dat *Hekdeesj* was, maar gelost is.

6. Ma'aser Sjeni of iets dat gewijd was en gelost: Bijvoorbeeld als iemand wel de waarde [van de *Hekdeesj*] heeft gegeven maar die het vijfde [daaraan heeft toegevoegd]. Want de eigenaars [van *Ma'aser Sjeni* en *Hekdeesj*] moeten een vijfde toevoegen [zoals er staat in *Wajjikra* 27:31 en 17:15]. En de *Tanna* leert ons dat dit vijfde [de lossing] niet tegenhoudt (RAV). [Hoewel men een overtreding van Tora heeft begaan als men het vijfde niet heeft toegevoegd voor de lossing, is die lossing toch geldig, en het voedsel mag gegeten worden, en men moet daarover *Birkat Hamamazon* zeggen en men telt mee voor *Zimmoen*].

7. En de bediende die [de hoeveelheid] van een Kazajit heeft gegeten: Wat zou je [anders] denken? [Is het niet logisch dat hij meetelt?] Maar omdat de bediende geen vastigheid heeft [d.w.z. geen vaste plaats heeft waar hij eet], maar heen en weer loopt, [zou men kunnen denken] dat men hem niet voor *zimmoen* uitnodigt. Daarom laat [de *Tanna*] ons horen [dat hij wel meetelt]. En in al deze [gevallen] wordt ons geleerd dat ondanks dat zij vergelijkbaar zijn met iets dat verboden is, het geen *beracha* is over een overtreding (RAV). [Want hoewel men deze voedselproducten niet moet eten, worden zij niet beschouwd als *asjoer mid'oraita*].

8. Een Koetie: Eén van de volken die de koning van Assyrië uit *Koeta* [een stad in Babylon] en andere landen bracht en hij zette hen in de steden van *Sjomron* [Samaria]. Zij gingen over tot het Jodendom uit angst voor de leeuwen die hen opaten, zoals verteld wordt in het boek *Melachiem* [Koningen] II, 17:24-28. Zij hielden zich aan de Schriftelijke Leer, en al de voorschriften waaraan zij zich hielden, daarin waren zij nauwkeuriger dan Israël. Daarom werden zij vertrouwd ten aanzien van een klein aantal *mitswot*. Totdat men hen nader onderzocht, en men ontdekte dat zij een afgodsbeeld van een duif aanbadden op het topje van de Berg *Geriziem*. Vanaf dat moment werden zij volledig beschouwd als vreemden [niet-Joden] in alle opzichten. Daarom nodigt men een *Koetie* niet uit [voor de *zimmoen*] (RAV).

9. Maar wie tewel gegeten heeft: Graan waarvan geen *troemat* en *ma'aser* zijn genomen, wordt *tewel* genoemd. De betekenis van het woord *tewel* is *tav lo* - niet goed. En het is niet nodig [voor de misjna] om *tewel d'oraita* te noemen [d.w.z. om te vermelden dat iemand die *tewel d'oraita* gegeten heeft, niet meetelt voor *zimmoen*]. Maar [het geldt] zelfs voor *tewel derabbanan*, zoals graan dat ontsproten is in een plantenpot (zonder gaten), dat alleen maar door de geleerden tot *tewel* verklaard is. [Ook wie dit gegeten heeft] telt niet mee voor *zimmoen*. (RAV).

10. Of ma'aser risjon waarvan geen troema was afgescheiden: Hier is geen sprake van *Troemat Ma'aser* want dit is echt *tewel*, maar zoals [in het geval] dat een *Leviet* de *Kohen* voorging bij de graanhoop, nadat die was uit gestreken, en *troema* door Tora verplicht wordt [het was de gewoonte dat het graan na het dorsen en wannen werd gladgestreken in een gladde regelmatige hoop, waarna de verplichting tot *troema* ontstond]. En hij [de *Leviet*] nam het *ma'aser* eerst, en één vijftigste daarvan is reeds bestemd als *troema* voor de *Kohen*. En zolang hij [de *Leviet*] nog niet die *Troema Gedola* heeft afgescheiden, nodigt men hem niet uit voor de *zimmoen*, ondanks dat hij reeds *Troemat Ma'aser* heeft afgescheiden. Maar wanneer de *Leviet* hem [de *Kohen*] voorging voordat het [graan] gladgestreken is, dan hoeft hij geen *Troema Gedola* af te scheiden, zoals wij eerder hebben geschreven [zie hierboven noot 4].

11. Of Ma'aser Sjeni of iets wat gewijd is en niet gelost: De Misjna hoeft niet te zeggen dat men geen *zimmoen* mag maken met iemand die *ma'aser sjeni* of gewijde producten gegeten heeft, die in het geheel niet gelost zijn, want dat is duidelijk. Maar de Misjna heeft het hier over producten die wel gelost waren, maar niet behoorlijk gelost volgens de halacha, bijvoorbeeld wanneer men *ma'aser sjeni* gelost heeft met stukjes zilver, of met munten waarop geen afbeelding staat. Want de Tora zegt [in *Dewariem* 14:25]: „Je zult het omzetten in geld”, d.w.z. in iets dat vorm en afbeelding heeft. En betreffende gewijde goederen, die hij loste met behulp van land, in plaats van geld, daarvan zegt Tora [Wajjikra 27:15]: „Je zult geld/zilver geven”.

12. En de bediende die minder dan een kazajit heeft gegeten: Dit is een lering die niet nodig is [omdat iedereen weet dat iemand die minder dan een olijf-grootte eet, geen *Birkat Hamamazon* hoeft te zeggen na de maaltijd, en dus kan hij ook niet meegeteld worden voor *zimmoen*]. Maar nu hij [de *Tanna*] teruggaat om het meeste [te bespreken, om ons] noodzakelijk [te vertellen dat in het tegenover gestelde geval iemand niet meetelt voor *zimmoen*], herhaalt hij ook dit.

13. En een heiden: Een bekeerling, die wel reeds besneden is, maar nog niet in het *mikwe* is geweest. [Want het is duidelijk dat een niet-Jood niet voor *zimmoen* kan meetellen]. En de Misjna leert ons, dat zolang hij nog niet in het *mikwe* is geweest, hij als niet-Jood beschouwd wordt. En in alle gevallen blijft men een niet-Jood, totdat men is besneden en in het *mikwe* is geweest. (RAV).

UIT DE TALMOED TRAKTAAT SJABBAT

Daf 104b

Schrijven op Sjabbat?

Hoewel Tora alleen verbiedt op Sjabbat letters te schrijven die permanent blijven, hebben de Geleerden ook verboden om niet duurzame letters te schrijven, door bijvoorbeeld een vinger in de jus te dopen en daarmee een letter op de tafel te schrijven of door met een vinger een letter in het stof, zand of as te schrijven. Zo mag men ook niet letters schrijven op een beslagen ruit, maar het is wel toegestaan om met de vinger in de lucht of op een droog vel papier denkbeeldige letters te vormen.

Mag men letters schrijven op een stuk gestold vet? Er bestaat geen twijfel aan dat dit verboden is, want het is niet minder schrijven dan de voornoemde manieren van schrijven die door de Rabbijnen verboden zijn. De vraag is echter of dit ook door Tora verboden is.

Er wordt in onze Gemara geen expliciet melding gemaakt van het schrijven op gestold vet en een van de grote halachische autoriteiten concludeert dan ook inderdaad dat dit alleen door de Rabbijnen is verboden. Maar wanneer men kijkt naar de allerlaatse bladzijden van een standaard Gemara en de Tosefta raadpleegt (verzameling wetten en regelingen van de *Tannaïem* – de Geleerden uit de tijd van de Misjna – welke niet in de Misjna-verzameling van Rabbi Jehoeda Hanassi zijn opgenomen, en hetzelfde geldt voor *Baraitot* en die allebei regelmatig in de Gemara aangehaald worden), dan zal men opmerken dat in hoofdstuk 12, *tosefta* 6 duidelijk geschreven staat dat het schrijven op gestolden vet een overtreding van een Tora-wet is.

De logica achter de opvatting dat dit soort schrijven alleen door de Rabbijnen verboden is, is dat het schrift niet blijvend is, want zodra het vet smelt, verdwijnt het schrift. De benadering van de Tosefta is, volgens leidende commentatoren die in de *Misjna Beroera* (240:20) genoemd worden, dat aangezien dit schrift blijft bestaan, zolang geen actie ondernomen wordt om het vet te smelten, wij concluderen moeten dat dit schrift duurzaam is en daarom door Tora verboden is. Hoewel Tora alleen verbiedt op Sjabbat letters te schrijven die permanent blijven, hebben de Geleerden ook verboden om niet duurzame letters te schrijven, door bijvoorbeeld een vinger in de jus te dopen en daarmee een letter op de tafel te schrijven of door met een vinger een letter in het stof, zand of as te schrijven. Zo mag men ook niet letters schrijven op een beslagen ruit, maar het is wel toegestaan om met de vinger in de lucht of op een droog vel papier denkbeeldige letters te vormen.

Mag men letters schrijven op een stuk gestolten vet? Er bestaat geen twijfel aan dat dit verboden is, want het is niet minder schrijven dan de voornoemde manieren van schrijven die door de Rabbijnen verboden zijn. De vraag is echter of dit ook door Tora verboden is.

Er wordt in onze Gemara geen expliciet melding gemaakt van het schrijven op gestolten vet en een van de grote halachische autoriteiten concludeert dan ook inderdaad dat dit alleen door de Rabbijnen is verboden. Maar wanneer men kijkt naar de allerlaatse bladzijden van een standaard Gemara en de Tosefta raadpleegt (verzameling wetten en regelingen van de *Tannaïem* – de Geleerden uit de tijd van de Misjna – welke niet in de Misjna-verzameling van Rabbi Jehoeda Hanassi zijn opgenomen, en hetzelfde geldt voor *Baraitot* en die allebei regelmatig in de Gemara aangehaald worden), dan zal men opmerken dat in hoofdstuk 12, *tosefta* 6 duidelijk geschreven staat dat het schrijven op gesolten vet een overtreding van een Tora-wet is.

De logica achter de opvatting dat dit soort schrijven alleen door de Rabbijnen verboden is, is dat het schrift niet blijvend is, want zodra het vet smelt, verdwijnt het schrift. De benadering van de Tosefta is, volgens leidende commentatoren die in de *Misjna Beroera* (240:20) genoemd worden, dat aangezien dit schrift blijft bestaan, zolang geen actie ondernomen wordt om het vet te smelten, wij concluderen moeten dat dit schrift duurzaam is en daarom door Tora verboden is.

